

EUROPEES PARLEMENT

1999

2004

Zittingsdocument

DEFINITIEVE VERSIE
A5-0240/2000

15 september 2000

VERSLAG

over het verzoek van Litouwen om toetreding tot de Europese Unie en de stand van de onderhandelingen
COM(1999) 507 – C5-0030/2000 - 1997/2178(COS))

Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid

Rapporteur: Magdalene Hoff

INHOUD

	<u>Blz.</u>
PROCEDUREVERLOOP	4
ONTWERPRESOLUTIE.....	5
TOELICHTING	10

PROCEDUREVERLOOP

Bij schrijven van 20 oktober 1999 zond de Commissie het Parlement haar periodiek rapport over de vorderingen van Litouwen op de weg naar toetreding (COM(1999) 507 – 1997/2178(COS)).

Op 21 januari 2000 gaf de Voorzitter van het Parlement kennis van de verwijzing van dit verslag naar de Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid als commissie ten principale. (C5-0030/2000).

De Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid benoemde reeds op haar vergadering van 23 september 1999 Magdalene Hoff tot rapporteur.

De commissie behandelde het Commissievoorstel en het ontwerpverslag op haar vergaderingen van 11 juli en 13 september 2000.

Op laatstgenoemde vergadering hechtte zij met algemene stemmen haar goedkeuring aan de ontwerpwetgevingsresolutie.

Bij de stemming waren aanwezig: Elmar Brok, voorzitter; Baroness Nicholson of Winterbourne, William Francis Newton Dunn en Catherine Lalumière, ondervoorzitters; Magdalene Hoff, rapporteur; Sir Robert Atkins (verving Silvio Berlusconi), Danielle Auroi (verving Daniel Marc Cohn-Bendit), Alexandros Baltas, Bastiaan Belder, Andre Brie, Carlos Carnero González (verving Linda McAvan), Gunilla Carlsson, María Carrilho (verving Hannes Swoboda), Paul Couteaux (verving Cristiana Muscardini), John Walls Cushnahan, Rosa M. Díez González, Andrew Nicholas Duff (verving Bertel Haarder), Olivier Dupuis (verving Emma Bonino), Pere Esteve, Giovanni Claudio Fava (verving Sami Naïr), Monica Frassoni (verving Per Gahrton), Ingo Friedrich, Michael Gahler, Jas Gawronski, Alfred Gomolka, Klaus Hänsch, Jan Joost Lagendijk, Alain Lamassoure, Cecilia Malmström (verving Francesco Rutelli), Pedro Marset Campos, Claudio Martelli, Emilio Menéndez del Valle, Philippe Morillon, Pasqualina Napoletano, Raimon Obiols i Germa, Arie M. Oostlander, Hans-Gert Poettering, Jacques F. Poos, Luís Queiró, Mechtild Rothe (verving Mário Soares), Lennart Sacrédeus (verving Johan Van Hecke), Jannis Sakellariou, José Ignacio Salafranca Sánchez-Neyra, Jürgen Schröder, Elisabeth Schroedter, Ioannis Souladakis, Francesco Enrico Speroni, Ursula Stenzel, Freddy Thielemans, Geoffrey Van Orden, Paavo Väyrynen, Demetrio Volcic (verving Gary Titley), Jan Marinus Wiersma, Matti Wuori en Christos Zacharakis,

Het verslag werd ingediend op 15 september 2000.

De termijn voor de indiening van amendementen wordt bekendgemaakt in de ontwerpagenda voor de vergaderperiode waarin het verslag wordt behandeld.

ONTWERPRESOLUTIE

Resolutie van het Europees Parlement over het verzoek van Litouwen om toetreding tot de Europese Unie en de stand van de onderhandelingen (COM(1999) 507 – C5-0030/2000 - 1997/2178(COS))

Het Europees Parlement,

- gelet op het verzoek van Litouwen lid te worden van de Europese Unie; dit verzoek is op 8 december 1995 overeenkomstig artikel 49 VEU ingediend,
 - gezien het advies van de Commissie over deze aanvraag (COM(1997)2007 - C4-0379/97),
 - gelet op het periodiek rapport uit 1999 over de vorderingen van Litouwen op de weg naar toetreding (COM(1999) 507 - C5-0030/2000) en de Paper van 1999 van de Commissie (COM(1999) 500 - C5-0341/2000),
 - gelet op de besluiten van de Europese Raad, met name die van Kopenhagen (21-22 juni 1993), Luxemburg (12-13 december 1997) en Helsinki (10-11 december 1999),
 - gelet op de Europese Overeenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en haar lidstaten enerzijds en Litouwen anderzijds,
 - gelet op het toetredingspartnerschap voor Litouwen van 1999,
 - onder verwijzing naar zijn resolutie van 3 december 1998¹ over het eerste periodiek rapport van de Commissie over de vorderingen van Litouwen op de weg naar toetreding,
 - gelet op artikel 47, lid 1 van zijn Reglement,
 - gelet op het verslag van de Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid (A5-0240/2000),
- A. overwegende dat Litouwen over een goed ontwikkeld democratisch regeringsstelsel beschikt en dat de rechten van minderheden goed beschermd zijn,
- B. overwegende dat de hervorming van het rechtsstelsel behoorlijk gevorderd is, maar dat er strengere maatregelen nodig zijn om verbetering te brengen in de werkwijze van de politie, de omstandigheden in gevangenissen en een betere aanpak van misdaadpreventie te ontwikkelen,
- C. overwegende dat Litouwen een aanzienlijk potentieel heeft voor economische groei op lange termijn en dat voor een effectieve exploitatie van dit potentieel investeringen nodig zijn in zowel infrastructuur als onderwijs,

¹ PB C 398 van 21.12.1998, blz. 54.

- D. overwegende dat de overheidssector ook moet beantwoorden aan de behoefte aan ondersteuning van verschillende bevolkingsgroepen, vooral op het platteland en onder de ouderen,
- E. overwegende dat de overheidsuitgaven tezelfdertijd zorgvuldig in de hand moeten worden gehouden en dat gezorgd moet worden voor macro-economische stabiliteit,
- F. overwegende dat de buitenlandse handel van Litouwen steeds meer georiënteerd raakt op de EU en dat daardoor de concurrentiepositie van de Litouwse economie sterker wordt en integratie van Litouwen in de interne markt wordt vergemakkelijkt,
- G. overwegende dat het tekort op de handelsbalans van Litouwen naar beneden moet en dat daardoor de voorwaarde moet worden geschapen om de uitvoer naar de EU te laten groeien door zowel kwantitatieve als kwalitatieve groei wat de geëxporteerde producten betreft,
- H. overwegende dat het handelstekort met de EU in landbouwproducten niet gehandhaafd kan blijven,
- I. overwegende dat voortdurende structurele verandering, vooral in de landbouwsector, van de grootste betekenis is voor de economische ontwikkeling, ondanks dat zij gepaard gaat met een duidelijk gevaar dat de werkloosheidsproblematiek nog verder verslechtert en dat het beleid daarom zorgvuldig moet worden ontworpen om dergelijke gevolgen te beperken en deze te compenseren door om- en bijscholing en maatregelen die de ontwikkeling van nieuwe economische activiteiten moeten helpen bevorderen; overwegende dat bij het verlenen van aan toetreding voorafgaande steun hiermee rekening moet worden gehouden,
- J. overwegende dat Litouwen aanzienlijke vooruitgang heeft geboekt bij het zich aanpassen aan het communautair acquis,
- K. overwegende dat er veel werk is gemaakt van het opvoeren van de efficiency van de overheidsadministratie en bestrijding van de corruptie, maar dat er nog meer moet worden bereikt,
- L. overwegende dat de reactoren van de kerncentrale van Ignalina behoren tot een type dat niet in staat is een voldoende veiligheidsniveau te bereiken en dat zij daarom dicht moeten; overwegende dat de principes en een tijdschema voor het afbouwen van de reactoren zijn overeengekomen tussen Litouwen, de rekening “Nucleaire Veiligheid” (Nuclear Safety Account, NSA) die wordt beheerd door de Europese Bank voor wederopbouw en ontwikkeling en de EU; overwegende dat het Litouwse parlement, de Seimas, een wet heeft aangenomen over het sluiten van unit 1 in Ignalina in 2004 en dat de Litouwse energiestrategie heeft vastgelegd dat een besluit over de sluiting van unit 2 datzelfde jaar zal worden genomen; overwegende dat de NSA-overeenkomst de herkanalisering van kernreactoren verbiedt, terwijl de EU-overeenkomst impliceert dat te lange exploitatie van de installatie zonder herkanalisering in strijd is met de NSA-overeenkomst,

- M. overwegende dat het goede resultaat van de donorconferentie van 21/22 juni 2000 de besluitvorming over de sluiting van blok 2 verder vergemakkelijkt en dat toezeggingen van andere landen dit proces nog kunnen bespoedigen,
- N. overwegende dat een harmonieuze ontwikkeling van de economie en de samenleving van de streek rond Kaliningrad ook van belang is voor Litouwen en andere buurlanden; overwegende dat de betrekkingen met de streek rond Kaliningrad versterkt moeten worden ter bevordering van een dergelijke ontwikkeling en dat dit ook kan bijdragen aan verbetering van de betrekkingen tussen de EU en Rusland op grotere schaal,
- O. overwegende dat het beginsel dat het tempo van de onderhandelingen en de volgorde waarin landen tot de EU toetreden, afhangt van de mate waarin zij zich hebben voorbereid; overwegende dat aan dit beginsel moet worden vastgehouden,
1. is verheugd over het beginnen van onderhandelingen over EU-lidmaatschap met Litouwen en verzoekt alle betrokken partijen om deze onderhandelingen zo te voeren dat Litouwen, wanneer het blijkt geeft van behoorlijke vooruitgang bij de voorbereiding op het lidmaatschap, de landen uit de vroegere eerste groep kan inhalen en al in de eerste uitbreidingsronde kan meedoen;
 2. constateert dat Litouwen duidelijk voldoet aan de politieke criteria van het lidmaatschap van de EU, maar verzoekt Litouwen door te gaan met de bestrijding van corruptie, de hervorming van het rechtsstelsel te volvoeren, harder te werken aan het verbeteren van de politie, de omstandigheden in gevangenis en te verbeteren en de aanpak van de misdaadbestrijding te verbreden;
 3. wijst er nogmaals op dat Litouwen voor de steeds omvangrijker vrouwenhandel zowel land van oorsprong als van doorvoer en bestemming is; verzoekt de regering van Litouwen evenals de regeringen van de EU-lidstaten om effectieve maatregelen ter bestrijding van mensenhandel en om ervoor te zorgen dat tastbare en effectieve hulp gewaarborgd is voor de slachtoffers van mensenhandel;
 4. moedigt Litouwen aan om haar economisch beleid voortdurend te concentreren op het scheppen van voorwaarden die groei op lange termijn bevorderen; vestigt de aandacht op de centrale rol die investeringen in de infrastructuur en verhoging van de vakbekwaamheden hierbij kunnen spelen;
 5. geeft toe dat het lastig is om de dringend noodzakelijke overheidsuitgaven, vooral ter bevordering van de modernisering van de economie en om de sociale noden aan te pakken, te rijmen met het beginsel om begrotingstekorten niet op te laten lopen omdat zij de macro-economische stabiliteit op het spel kunnen zetten; is van mening dat Litouwen alle overheidsuitgaven kritisch onder de loep moet houden die geen duidelijk verband houden met de meest prangende beleidsdoelstellingen of wanneer de effectiviteit ruimte voor twijfel laat;
 6. verzoekt de Commissie en de Raad met Litouwen samen te werken bij het zoeken naar een beter evenwicht in de bilaterale handel en om in dit verband rekening te houden met het belang en de ontwikkelingsbehoeften van de landbouwsector van Litouwen,

waarvoor tijdens het pre-toetredingsproces mogelijk de asymmetrie bij de handelsliberalisatie moet worden gehandhaafd;

7. spoort Litouwen aan om een alomvattende strategie te ontwikkelen voor landbouwhervormingen en wijst op het belang om de administratieve structuur op dit terrein te versterken, niet in de laatste plaats om het ontvangen en effectief gebruik van EU-steun mogelijk te maken; verzoekt de Commissie alle beschikbare instrumenten in te zetten om Litouwen te helpen bij de ontwikkeling van deze structuren en om dit als een spoedopdracht te beschouwen;
8. verzoekt de Commissie om de aan toetreding voorafgaande steun in het kader van het SAPARD-programma te concentreren op geïntegreerde plattelandsontwikkeling en daarbij de maatschappelijke gevolgen van structurele veranderingen in de landbouwsector niet uit het oog te verliezen;
9. erkent dat het Litouwen ernst is met de aanpassingen aan het acquis communautaire en dat er belangrijke resultaten zijn bereikt;
10. erkent dat een goed ontworpen kader voor overheidsadministratiehervorming van de grond is gekomen en is van mening dat deze hervorming succes zal blijken te hebben bij het vergroten van de opnamecapaciteit van het acquis op het vereiste hoge niveau; spoort Litouwen aan om op deze weg door te gaan;
11. legt er de nadruk op dat het bestaande tijdschema voor de ontmanteling van de twee Tsjernobyl-achtige eenheden van de kerncentrale van Ignalina strikt moet worden gehanteerd; herinnert eraan dat de EU Litouwen substantiële steun zal verlenen bij deze ontmanteling;
12. is verheugd dat reeds acht landen van de EU en daarbuiten (Duitsland, Denemarken, Zweden, België, Ierland, Finland, Nederland, Oostenrijk, Noorwegen, Polen, Zwitserland en de VS) zelf bilaterale bijdragen hebben geleverd ter financiering van de stillegging van de kerncentrale Ignalina en verzoekt de lidstaten die dit nog niet hebben gedaan, het goede voorbeeld te volgen;
13. wijst op de noodzaak de samenwerking met het gebied rond Kaliningrad te versterken om te verhinderen dat de ontwikkelingen daar een destabiliserend effect hebben in de wijde omtrek; legt er de nadruk op dat een actief EU-beleid in dit opzicht een voortrekkersrol zou kunnen spelen voor verbreding en verdieping van de betrekkingen tussen de EU en Rusland;
14. verzoekt de Commissie om een strategie voor te stellen voor samenwerking met Rusland, Litouwen, Polen en andere betrokken landen over Kaliningrad, alsmede met voorstellen te komen voor concrete samenwerkingsprojecten, rekening houdend met de Noordelijke Dimensie en het Litouws-Russische Nida-initiatief; verzoekt de Commissie om de coördinatie te verbeteren tussen het Phare-programma en het Tacis-programma waar het gaat om grensoverschrijdende projecten;

15. is verheugd over de grote vorderingen die Litouwen heeft gemaakt bij het opzetten van grenscontroles en is van mening dat gezocht moet worden naar een vereenvoudigde grensoverschrijdingsprocedure voor de lokale bevolking;
16. verzoekt zijn Voorzitter deze resolutie te doen toekomen aan de Commissie, de Raad, de parlementen van de lidstaten en de regering en het parlement van Litouwen.

TOELICHTING

Inleiding

Op 8 december 1995 heeft Litouwen een aanvraag ingediend voor het EU-lidmaatschap. Datzelfde jaar was een Europa-overeenkomst met de EU gesloten die op 1 februari 1998 in werking is getreden. De EU-handel met Litouwen is sterk gegroeid. Bij de bilaterale handel doen zich geen noemenswaardige problemen voor.

De aan toetreding voorafgaande steun aan Litouwen bedroeg in 1999 in totaal € 55 mln. Dit bedrag is inmiddels aanzienlijk opgetrokken. Het Phare-programma, dat gebruikt wordt voor het opzetten van instellingen en investeringen in de capaciteit om het EU-acquis over te nemen, blijft bestaan. Nieuwe programma's voor vervoers- en milieuprojecten (ISPA) en voor landbouw en plattelandontwikkeling (SAPARD) zijn bezig van de grond te komen. De bijdragen uit Phare, ISPA en SAPARD over de periode 2000-2002 zullen resp. € 126 mln., € 120-180 mln. en € 90 mln. bedragen.

De onderhandelingen met Litouwen over het lidmaatschap van de EU zijn formeel op 15 februari 2000 begonnen. Dit was het resultaat van het besluit dat genomen is op de Europese Raad van Helsinki van december 1999 om de eerdere verdeling van de kandidaat-lidstaten in twee groepen ongedaan te maken: hierbij zou alleen de eerste groep aan de onderhandelingstafel worden genood; in plaats hiervan is, zoals het Europees Parlement voorstond, gekozen voor het "regatta-model".

Tot nog toe is over 8 van de 31 onderhandelingshoofdstukken onderhandeld. Deze hoofdstukken betreffen: midden- en kleinbedrijf, onderzoek en wetenschap, onderwijs, buitenlandse betrekkingen, buitenlands beleid, mededinging, statistiek en cultuur. Litouwen heeft zijn standpunt bepaald over deze hoofdstukken. Naar verwachting kunnen de onderhandelingen hierover snel worden afgerond. Litouwen hoopt dat de EU bereid zal zijn om elk half jaar 8 nieuwe hoofdstukken in onderhandeling te brengen en dat de onderhandelingen tegen eind 2002 kunnen worden afgerond. Litouwen streeft naar toetreding op 1 januari 2004.

Het openen en sluiten van hoofdstukken zal nauw samenhangen met de concrete vooruitgang die Litouwen boekt bij het vervullen van de criteria voor het EU-lidmaatschap zoals geformuleerd op de Europese Raad van Kopenhagen in juni 1993. Dit verslag zal de vooruitgang behandelen alsook de belangrijke kwesties zoals nucleaire veiligheid en samenwerking met de enclave van Kaliningrad. Op basis hiervan zal een standpunt worden geformuleerd over het toetredingsproces en over de samenwerking tussen de EU en Litouwen.

Vervulling van de politieke criteria

Het is niet nodig om stil te staan bij de status van Litouwen als land met een volwassen democratisch regeringsstelsel, omdat dit voor iedereen duidelijk is en niet aan twijfel onderhevig. De leden van de Russische, Poolse en veel andere etnische minderheden in Litouwen kunnen hun partij meeblazen in het politieke leven als burger van de republiek. De rechten van minderheden zijn goed beschermd.

Het partijstelsel is tamelijk stabiel, maar uit recente ontwikkelingen, o.a. de uitslagen van de in maart 2000 gehouden gemeenteraadsverkiezingen, blijkt dat dit wel eens zou kunnen

veranderen. Het is echter moeilijk voorspelbaar hoe het politieke landschap eruit zal zien na de parlementsverkiezingen van oktober dit jaar en welke invloed dit zal hebben op de voorbereidingen op toetreding tot de EU.

Langzamerhand worden de problemen bij de rechterlijke macht opgelost. Mishandeling van gedetineerden is echter volgens sommige rapporten nog steeds een probleem. De omstandigheden in gevangenissen baren eveneens nog steeds zorg en de Litouwse regering beseft dit. De combinatie van een sterke toename van de criminaliteit gedurende de afgelopen 10 jaar en het opleggen van langdurige gevangenisstraffen hebben geleid tot overvolle gevangenissen in Litouwen. In mei 1999 zaten per 100.000 inwoners 389 gevangen. Dit was bijna vijf keer zoveel als gemiddeld in West-Europese landen. De strenge repressieve maatregelen zijn ontoereikend gebleken om de misdaad te bestrijden.

Vrouwen begaan maar heel weinig misdaden, maar wel worden veel vrouwen slachtoffer. 50% Van de slachtoffers van verkrachting is minderjarig. Vrouwenhandel voor gedwongen prostitutie is een ernstig probleem. De bestemming is vaak een EU-land. De EU en haar lidstaten dragen stellig verantwoordelijkheid om dit verschijnsel tegen te gaan.

Uit sociologisch onderzoek, geciteerd in het Human Development Report over Litouwen uit 1999, is gebleken dat het publiek weinig vertrouwen in de politie heeft. In brede kring, zo blijkt uit onderzoek, is men ervan overtuigd dat politieagenten zelf zich ook aan strafbare feiten schuldig maken. Het corruptieprobleem blijft evenwel niet beperkt tot deze sector. Litouwen moet de bestrijding van corruptie opvoeren.

Concluderend: Litouwen voldoet aan de politieke criteria omdat het stabiele instellingen kent die garant staan voor democratie, de rechtsstaat, mensenrechten en eerbieding en bescherming van minderheden; op bepaalde terreinen is echter nog veel werk aan de winkel.

Vervulling van de economische criteria

De Litouwse economie vertoonde een potentieel voor sterke groei in de jaren voordat in Rusland een economische crisis uitbrak (augustus 1998). Litouwen kende veel handel met Rusland waardoor het land afhankelijk was van de vraag op de Russische markt en gevoelig voor valutaschommelingen van de Russische roebel. De drastische vraaguitval en de gedaalde koers van de roebel hadden grote gevolgen voor de Litouwse economie. Men heeft alles in het werk gesteld om de gevolgen te verzachten, vooral door de overheid meer te laten uitgeven, maar dit heeft niet tot het gewenste resultaat op macro-economisch niveau geleid. Het bruto binnenlands product (BBP) is in 1999 met wel 3,3% gedaald. Daarom heeft de overheid veel minder geld binnengekregen. Het tekort op de betalingsbalans is in 1998 flink toegenomen; in 1999 heeft de balans zich slechts weinig hersteld: tot 10,9% van het BBP.

De algemene trend ziet er echter goed uit. Het Internationaal Monetair Fonds waarmee Litouwen onlangs een overeenkomst heeft gesloten over een stand by-arrangement om het vertrouwen te schragen, voorspelt voor het jaar 2000 een groei van het BBP met 2,1%. De kansen voor een keer ten goede, zijn niet verkeken, mits het beleid zich richt op het creëren van voorwaarden hiertoe, zowel voor als na de algemene verkiezingen van oktober 2000.

Vanwege het wegvallen van de GOS-markten, heeft de buitenlandse handel zich in versneld tempo moeten oriënteren op de westerse markten. Dit prikkelt tot innovatie en modernisering in belangrijke sectoren van de economie en helpt Litouwen bij de voorbereiding op integratie in de interne markt van de EU.

In de afgelopen moeilijke periode is de harde munt zoals die wordt gevoerd door de Bank van Litouwen, in stand gebleven. Dit stelsel is gebaseerd op het koppelen van de Litouwse litas aan de US-dollar. Er zijn plannen om in de tweede helft van 2001 over te schakelen op een koppeling aan de euro. De koppeling met de dollar heeft ongewenste gevolgen gehad voor de concurrentiepositie van Litouwen. Naarmate de dollar sterker werd ten opzichte van de euro, gebeurde dit ook met de litas. Daardoor zijn de inkomsten van Litouwse producenten uit export naar het euro-gebied minder geworden en hebben producenten voor de thuismarkt te maken gekregen met een sterkere concurrentie van exporteurs uit het euro-gebied. Toch neemt de export van Litouwen naar de EU nog steeds toe. Wanneer het handelsverkeer in beide richtingen zou groeien, zou dit de Litouwse producenten in staat kunnen stellen op de eigen binnenlandse markt beter te concurreren. N.B.: Het Litouwse handelsstelsel is zeer open, hoewel de landbouwsector wordt beschermd. Deze bescherming is een heet hangijzer bij de onderhandelingen over toetreding tot de WTO die Litouwen voert met de VS en andere leden van deze organisatie. Het lijkt erop dat de Verenigde Staten en sommige andere landen van de Cairns-groep voor landbouwexporteurs de aanpassing van Litouwen aan het gemeenschappelijk landbouwbeleid en het streven naar lidmaatschap van de WTO als een kans zien om een indirecte aanval te lanceren op het GLB. Het zou buitengewoon oneerlijk zijn om te proberen de toetreding van Litouwen tot de WTO tot inzet te maken van een spelletje over het GLB.

De landbouwsector is groot (10% van het BBP; 21% van de arbeidsmarkt) en kwetsbaar. Een derde van de boeren en meer dan een kwart van de mensen op het platteland zijn arm in de zin dat hun inkomen minder dan de helft is van het Litouwse gemiddelde. Bij de onderhandelingen over het integreren van landbouwproducten in de EU-markt alsook bij het uitwerken van de details over aan toetreding voorafgaande steun in het kader van het SAPARD-programma moet grote aandacht worden besteed aan de maatschappelijke gevolgen van moderniseringsmaatregelen. Er moet veel werk worden gemaakt van het promoten van nieuwe activiteiten en het aanboren van kansen voor werkgelegenheid op het platteland. De EU moet meer export van landbouwproducten uit Litouwen willen opnemen. Het bestaande grote overschot op de handelsbalans voor landbouwproducten mag niet blijven bestaan.

Het BBP van Litouwen per hoofd van de bevolking, zoals uitgedrukt in de koopkracht (PPS), ligt op 29% van het EU-gemiddelde. In de eerste overgangsfase is de productie aanzienlijk gedaald; daarna is dit voor een deel weer bijgetrokken; nu ligt het BBP op ongeveer 65% van het niveau van 1989. Het gedaalde BBP in combinatie met de toegenomen ongelijkheid hebben zich doen voelen. Er bestaat op grote schaal armoede, niet alleen op het platteland, maar ook bij gezinnen met kinderen van beneden de 18 en onder gepensioneerden. Het werkloosheidspercentage (de definitie van de ILO) ligt op ongeveer 13%.

De burger verwacht dat de overheid garant staat voor een redelijk niveau van sociale zekerheid en dat zij diensten verleent. De overheid mag zich niet onttrekken aan haar verantwoordelijkheden op dit gebied, hoewel zij weinig speelruimte heeft voor uitgaven zonder aan de gezondheid van de overheidsfinanciën en daarmee de macro-economische stabiliteit in gevaar te brengen. Het maximum halen uit het bestede geld is daarom van essentieel belang.

Via het Phare-programma is de EU betrokken bij het verbeteren van de gezondheidszorg. Zij zou haar vleugels ook moeten uitslaan op sociaal terrein.

Volgens een persverslag van de associatieraad EU-Litouwen van 15 februari 2000 kan Litouwen binnenkort als markteconomie functioneren en zou het moeten kunnen omgaan met de concurrentiedruk en de markt in de Unie; daarvoor is het wel nodig dat de recente hervormingen worden doorgevoerd. Deze conclusie kunnen wij onderschrijven.

Het vermogen om de verplichtingen van het lidmaatschap aan te gaan

In de rapporten van de Commissie over vooruitgang en in de gezamenlijke verklaringen van de associatieraad wordt erkend dat Litouwen gestaag vooruitgang boekt bij het overnemen van het EU-acquis. Problemen doen zich voor door de zwakke administratieve capaciteit en het gebrek aan middelen.

Het kostenprobleem is vooral ernstig waar het gaat om milieumaatregelen. De investeringen die nodig zijn om Litouwen ook op dit gebied op één lijn te brengen met het acquis kunnen, volgens het vooruitgangsrapport van de Commissie over 1999, een bedrag van € 1 mld. bedragen. Het is verleidelijk om dit bedrag en de onmogelijkheid om op korte of zelfs middellange termijn hieraan te voldoen te gebruiken als argument om de ambities naar beneden bij te stellen. Men zou dan heel kwistig moeten zijn met tijdelijke ontheffingen tot in een zeer verre toekomst. Zo'n aanpak is onaanvaardbaar. Schone lucht, water en bodem en gezond voedsel zijn in Litouwen even belangrijk als in de huidige lidstaten van de EU. Nagegaan moet worden hoeveel schade de bodem van de Oostzee heeft geleden in de Sovjettijd als gevolg van militaire activiteiten. Bovendien houdt vervuiling niet aan de grenzen op en hetzelfde geldt voor voedsel en andere producten. Dat is te danken aan de interne markt van de EU. Wil deze interne markt goed functioneren dan moet de concurrentie eerlijk zijn. Dit betekent onder meer dat gelijke milieubescherminsnormen in de gehele interne markt worden toegepast.

Voor Litouwen zijn echter overgangsregels nodig. Deze moeten gepaard gaan met een strak tijdschema en indicaties voor wanneer doelstellingen bereikt moeten worden. De hulp van de EU kan vóór de toetreding vooral via ISPA worden verleend en na toetreding via het Cohesiefonds dat kan zorgen voor een deel van de noodzakelijke middelen.

Voor het verkrijgen van de capaciteit om het EU-acquis te implementeren zijn niet altijd grootscheepse investeringen en nieuwe uitgaven nodig. Verbetering van de bestuursstructuur eist meer werk dan geld. Aan de hand daarvan kan meer EU-geld worden binnengehaald. Litouwen heeft daarom een sterke stimulans nodig om door te gaan met de hervorming van het bestuurlijk apparaat. Hiermee is een veelbelovend begin gemaakt door de goedkeuring van verschillende nieuwe wetten. Wanneer men zich beter houdt aan de EU-regels voor overheidssteun kan de druk worden weggenomen van de Litouwse overheidsfinanciën.

De efficiency kan worden verbeterd bij het gebruik van de middelen; dit is van essentieel belang voor een beter functioneren van de energiemarkt. Het is een noodzakelijke stap bij de voorbereiding van het sluiten van de kerncentrale van Ignalina. Hieronder meer.

De noodzaak om de kerncentrale van Ignalina te sluiten

Alhoewel de veiligheid van de kerncentrale van Ignalina verbeterd is met behulp van de EU, kunnen de Tsjernobyl-achtige reactoren niet operationeel zijn op een wijze die voldoet aan de internationale veiligheidsnormen. Daarom moeten zij ontmanteld worden. In 1994 is met Litouwen een overeenkomst gesloten over het financieren van een *safety upgrade*, die wordt betaald door de Europese Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling (EBWO). Bij deze overeenkomst heeft Litouwen zich verplicht tot het sluiten van de reactoren zodra het verouderingsverschijnsel dat bekend staat als *gap-closure*, zich voordoet. In de door de Commissie in juli 1997 goedgekeurde Agenda 2000 legde de Commissie haar opvatting vast dat de oudste eenheid in 2004 dicht zou gaan en de jongere in 2008 op zijn laatst, mits aan bepaalde criteria werd voldaan. In oktober 1999 heeft het Litouwse parlement, de Seimas, een energiestrategie goedgekeurd volgens welke eenheid 1 vóór het jaar 2005 dichtgaat en een besluit over het sluiten van eenheid 2 zal in 2004 worden genomen, waarbij rekening wordt gehouden met het leeftijdsverschil tussen beide units. Een wet over het sluiten van eenheid 1 in 2004 is door de Seimas in mei 2000 goedgekeurd.

Het bedrijfsleven heeft zich sterk gemaakt voor het in bedrijf houden van de centrale van Ignalina. Daarom is aan het goedkeuren van de energiestrategie een heftige discussie voorafgegaan. Het is niet uitgesloten dat het sluiten van de centrale opnieuw onder vuur zal komen te liggen. Daarom is het belangrijk dat de EU de ontwikkelingen nauwgezet volgt en hulp verleent overeenkomstig haar beloften en plannen. Zo nodig moet zij duidelijk kenbaar maken dat zij tegen verder uitstel is en moet zij Litouwen herinneren aan de afspraken die zijn gemaakt in het kader van de Nuclear Safety Account Agreement.

De noodzaak om de situatie in Kaliningrad te verbeteren

De Russische streek rond Kaliningrad kan zowel problemen als mogelijkheden bieden in verband met de toetreding tot de EU van de enige twee landen waar de streek een grens mee heeft: Litouwen en Polen. Het gevaar is gelegen in de ernstige economische en maatschappelijke problemen binnen de enclave, o.a. georganiseerde misdaad, het ontbreken van een duidelijke strategie voor de toekomstige ontwikkeling en de destabiliserende gevolgen voor de gehele regio wanneer het in Kaliningrad nog slechter zou gaan. Tegelijkertijd liggen er ook kansen. Litouwen en Rusland streven thans actief naar samenwerking met de EU om te zorgen voor een harmonieuze ontwikkeling in Kaliningrad. Er is op gewezen dat zo'n samenwerking een lakmoesproef kan zijn voor de mogelijkheden van diepere en bredere samenwerking met Rusland. Dit is reden te meer voor de EU om zich actief op te stellen bij de samenwerking om de problemen in deze regio op te lossen.

De streek rond Kaliningrad is sterk gemilitariseerd. Het zou echter verkeerd zijn om de aandacht uitsluitend te richten op de traditionele "harde veiligheidsaspecten" bij het bepalen van een beleid ten aanzien van de regio. De hoeveelheid troepen en de in de regio gestationeerde militaire *hardware* is de afgelopen jaren aanzienlijk afgenomen. Hoewel er geen duidelijke strategie voor de regio bestaat, is het onmiskenbaar dat in Rusland vooral wordt gedacht aan burgerlijke ontwikkeling en samenwerking, niet aan militaire ontwikkeling of aan het optrekken van een fort.

Er moet meer aandacht worden besteed aan de "zachte veiligheidsrisico's" die voortvloeien uit de maatschappelijke en economische crisis in de streek rond Kaliningrad en aan de onhoudbare toestand ter plaatse. Deze risico's omvatten grensoverschrijdende misdaad, wapensmokkel,

drugshandel, de verspreiding van aids door prostituees die op zoek zijn naar een nieuwe markt met rijkere klanten, illegale migratie en grensoverschrijdende vervuiling. Het beleid moet hierop reageren met *containment through isolation* of met *stabilisation through co-operation*.

Sommige van de aangestipte risico's zullen zich onttrekken aan elke poging om ze binnen de perken te houden door maatregelen als versterking van grenscontroles. Wat andere risico's betreft, kan het goedkeuren en implementeren van Schengen-normen voor grensbeleid een goed effect sorteren. Het zou een vergissing zijn te denken dat het afschermen een volledig succes kan worden. Wanneer de EU muren optrekt rond Kaliningrad heeft het inderdaad bereikt dat er een fort is ontstaan. Dan zijn alle mogelijkheden om positieve invloed uit te oefenen, verkeken; Rusland zou onvermijdelijk anders gaan denken over deze enclave en de kansen zouden voorgoed verkeken zijn.

Stabilisation through co-operation moet daarom de voornaamste beleidslijn zijn. Litouwen heeft sinds jaar en dag getracht Rusland te betrekken bij de gedachtevorming over samenwerking die de ontwikkelingskansen van Kaliningrad zou kunnen helpen verbeteren. Met hun recente zogenoemde Nida-initiatief hebben Litouwen en Rusland voorstellen gedaan voor een aantal projecten (vervoer, milieubescherming, onderwijs, gezondheidszorg, grensbeleid) die, hopen zij, door de EU kunnen worden opgenomen in haar noordelijke dimensie-actieplan. Deze ideeën verdienen zorgvuldige aandacht.

Het bestaan van Kaliningrad als enclave binnen de EU wordt in de nabije toekomst realiteit. Dat beginnen nu ook de EU-leiders te beseffen. Er zijn tekenen dat gekozen gaat worden voor een actief beleid in plaats van pappen en nathouden. Het Europees Parlement heeft in 1994 al aangedrongen op een actief beleid van de EU ten opzichte van Kaliningrad en wel in een resolutie op basis van een speciaal verslag over de regio van Kaliningrad². De opsteller van dit verslag was ook toen rapporteur. Zij is vanzelfsprekend blij dat het politieke gewicht is toegenomen en zij hoopt vurig dat de EU de kansen te baat zal nemen om een nieuw elan te geven aan deze grensverleggende samenwerking nu de mogelijkheid daartoe lijkt te bestaan.

Conclusie

Voor Litouwen spant het erom of het de achterstand kan inhalen. Er moet snel vooruitgang worden geboekt bij de onderhandelingen over het EU-lidmaatschap om nog op één lijn te komen met landen als Polen en Estland waarmee de EU al sedert november 1998 onderhandelt. Daarvoor is het nodig dat Litouwen voldoende resultaten laat zien bij de praktische voorbereidingen op het EU-lidmaatschap ten aanzien van de verschillende onderhandelingshoofdstukken en dat beide partijen de onderhandelingen zo voeren dat er geen onnodige vertraging optreedt.

Men moet erkennen dat Litouwen zich zeer inspant en dat er goede resultaten zijn behaald. Het is een pijnlijke herinnering dat het land buiten de eerste groep viel bij het toetredingsproces. Het is zeer begrijpelijk dat het land sterk gekant was tegen het idee van een eerste uitbreidingsronde waar het zelf niet aan mee mocht doen. De voordelen voor zowel de EU als Litouwen voor een bredere ronde, liefst met alle Baltische staten alsmede Polen en andere vergevorderde kandidaten, zijn overduidelijk. Met zo'n ronde zou de onzekerheid worden

² Resolutie op basis van het verslag A3-0036/1994, goedgekeurd op 9.2.1994 (PB C 61 van 28.2.1994, blz. 74).

weggenomen rond investeringen in Litouwen; het publiek zou vertrouwen krijgen in de EU en men zou doorzetten met de moeilijke aanpassingen aan EU-regels. Daarmee wordt meteen voorkomen dat tijdelijk gekozen moet worden voor een noodoplossing waarbij de Pools-Litouwse of de Lets-Litouwse grens een buitengrens van de EU zou worden en de Baltische Vrijhandelsovereenkomst zou moeten worden opgeschort. Tevens is dit een duidelijk bewijs dat het de EU ernst is met haar visie van één grote Europese Unie en de realiteit van een herenigd werelddeel.

Kandidaat-lidstaten mogen alleen maar tot de EU toetreden wanneer zij behoorlijk voorbereid zijn. De gevaren van al te snelle uitbreiding zijn maar al te duidelijk. Litouwen en de EU zouden terecht beducht moeten zijn voor de gevolgen wanneer bijvoorbeeld de concurrentie in de interne markt niet goed zou functioneren of wanneer wetten en regels niet naar behoren kunnen worden geïmplementeerd of wanneer het geld op grote schaal verkwist wordt door een ernstig verzwakte of corrupte overheid.

Litouwen moet doorgaan op de ingeslagen weg. De EU moet het land daarbij op alle mogelijke manieren behulpzaam zijn. Het is nog te vroeg om een standpunt in te nemen over wanneer en met wie Litouwen kan toetreden, maar er moet worden gestreefd naar een zo breed mogelijke eerste toetredingsronde met inbegrip van Litouwen.